

BURHANIYE KÖYLERİNDE KONUTLA İLGİLİ ÂDET ve İNANMALAR

Dr. Attila ERDEN*

Burhaniye, Balıkesir iline bağlı kırk köyü bulunan, Edremit körfezi kıyısında kurulmuş bir kasabamızdır. Yöre 26 ve 28. boylam 39. kuzey paralel daireleri üzerinde yer almaktadır. Bölgede genellikle Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir.

Araştırma yaptığımız köylerin halkı tamamen Oğuz boylarından olup, bazı köylerin (Taylıeli, Kızıklı, Şahinler gibi) kuruluş tarihleri çok eskiye dayanmaktadır (XII-XIII yy). Çoğunluğu ise yörede 1870 lere kadar konar göçer olarak yaşayan aşiretlerin devlet zoru ile yerleşik hayata geçirilmelerinden oluşan kuruluş tarihleri yüz seneye içerisinde olan köylerdir. Bu köyler halkı Karakeçili, Kılıç Kubaş, Çetmi, Tah-tacı, Çaparlı, Söğütü aşiretlerinden oluşmuşlardır.

Konutlar kişiler çeşitli doğal etkenlerden veya düşmanlardan koruyan, özel olarak yapılmış sadece hasır birer sığınak değildir. Konutlar, içinde yaşayanların ekonomi, inanç, gelenek-görenek, yaşam, beğeni, süsleme kısacası kültürünü çeşitli öğelerle en iyi aktet-tiren kompleks bir yapıya sahiptirler. Hemen hiç bir toplumda kendileriyle ilgili kültürel unsurların pek çoğunu tek başına yapısında top-layabilen konut gibi bir olgu daha yoktur demek yanlış olmaz kanı-sındayım. Pek çok kültürel pratiklerin öğrenilip uygulandığı, yaşandığı yerlerin başında da konutlar gelmektedir. Konut ailenin iç yapısı ile dış yapısını arasında da bir sınır teşkil etmektedir. Bunun için çok iyi donatılmışlardır. Birçok yönerisi ile kutsallaştırılmışlardır. Aile hi-erarşisi arasındaki bağda konutun kuvvetlendirici destekleyici bir görevi vardır. Hatta ailenin geleceğinin bile bir habercisi, aile festivalleri ile doğa üstü kuvvetler ve fiziki etkenler arasında bir iletken, geçit

* A.Ü. Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Etnoloji Kurumu A.Ö.Ö.Ö.

ve sınır gibi görev yapmaktadır. Bütün bu faktörleri konutla ilgili adet ve inanmalarda, konutlardaki yaşamda açıkça görmek her zaman olağandı. Bütün bu özellikleri ile konutlar toplum hayatının en önemli konularından birini oluşturmaktadırlar. Bu yapılarından dolayıdır ki ikinci beş yıllık planlamada da konut, kişilerin barınma ihtiyaçlarına cevap veren, toplum hayatının ekonomik ve sosyal bakımından en önemli unsuru ve ulusal uygarlığın göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Bütün bu koşulları göz önünde tuttuğumuzda, konutların neden çeşitli araştırmacılarca çok farklı açılardan ele alınarak, etraflıca incelenediklerini daha iyi anlayabiliriz. Şunu da her zaman görebilmekteyiz ki günümüz toplumlarında, güncel, ekonomik ve sosyal sorunların başında yer alan konulardan birini toplumların konutla ilgili sorunları oluşturmaktadır.

Biz bu küçük makalelerimizde Burchaniye köylerindeki konutla ilgili adet ve inanmalardan söz edeceğiz. Esas konumuza geçmeden de adet ve inanmalardan çok kısa olarak söz aşmak faydalı olur sanırım.

Adet ve inanmaların toplumların hayatlarında maddi ve manevi yönden olumlu ve olumsuz etkisi söz konusudur. Bunları bilmek, yorumlamak, özellikle gelişmekte olan toplumlarda ileriye yönelik programların yapılmasında, çeşitli planların başarıya ulaşabilmesinde bunları doğru değerlendirmek göz önünde tutmak zorunlu olmaktadır. Adet ve inanmaları ayrıntıları ile bilmek o toplumun kültürel yapısıyla ilgili pek çok sorunları bilmek olacaktır. Bu da bize toplum üyelerinin birbirlerine karşı tutumlarını ve aynı zamanda çeşitli olaylar karşısında davranış ve tutumlarının önemli bazı neden ve nasıllarını doğru olarak değerlendirmemize olanak sağlayacaktır. Yine bu bilgiler ilgi kurduğumuz toplum ile kolayca uyum sağlamanıza dolayısıyla daha olumlu yaşam, çalışma ve araştırma koşullarına kavuşmanıza yardımcı olacaktır. Kısacası toplumların eğilimlerinin, tutum ve davranışlarının temelinde adet ve inanmaların hiç bir zaman kuşumsanemeyecek önemli etkenlikleri söz konusudur. Adet ve inanmaların kökeninde ise kuşkusuz psikolojik, sosyal, ekonomik, geleceği öğrenme, korku ve çeşitli dinsel nedenler yatmaktadır. Bunların oluşum ve doğuş tarihleri ise birçoklarında insanlık tarihi kadar eskidir.

Yöremizde konutla ilgili âdet ve inanmaları genel hatları ile şu sıralamaya göre ele alarak değerlendirmeye çalışacağız:

- 1) Konut yapımı ile ilgili olanlar,
- 2) Temel ile ilgili olanlar,
- 3) Kapı ve Eşik ile ilgili olanlar,
- 4) Ocak ve dam ile ilgili olanlar,
- 5) Konutta geçen işler ve kullanılan araç gereçlerle ve korunma ile ilgili olanlar.

KONUT YAPIMI İLE İLGİLİ ÂDET VE İNANMALAR:

Mezarlık, yatac, türbe sahası olan arsalara konut yapılmaz. (Şarköy, Kızıllı, Tahtacı, Taybeli, Şahinler, Ağacık, Yunuslar.)

Konut yapımına genellikle perşembe günleri başlanır. İşlerin akkin gitmesi (çabuk ve kolay olması) için bugün başlamak uğurlu sayılır. Hemen bütün köylerde yaygın olmasına karşın yehre yakın Şarköy, Kızıllı ve Şahinler gibi köylerde daha fazla uygulanan bir âdettir. Fakat dağ köylerinde bilinip söylenmesine karşın salı günleri dışında diğer günlerde de başlanmaktadır. (Çamoba, Çallı, Sarılar, Çamtepe.)

Üzerinde en çok duracağımız inançlardan birisi konut yapım ustalığının çok yakın zamanlara kadar iyi sayılmaması buna gâvur işi gözü ile bakılmadığıdır. Yörede hemen bütün köylerde tesbit ettiğimiz gibi (Tahtacı, Çallı, Kuyumcu, Sarılar, Ağacık, Şahinler, Yahancılar, Yaylacık, Kuyucak, Çamtepe, Yunuslar, Taybeli, Avunduk.) değirmencilik hatta surunculuk ve konut yapım ustalığı uzun zaman gâvur işi diye adlandırılmıştır. Artık bu inanç adeta işlemez inanılmaz olmuş, fakat halk tarafından çok iyi hatırlanmakta ve anılmaktadır. Hatta bazı yaşlılardan tek tük bu inançta olanlara rastlanmaktadır. Bu inanmada konar göçer kültürünün, yörede aşiretlerin zorla iskâna tâbi tutulmalarının ve yörede cumhuriyetten önce bulunan bazı rumların bu işlerden kendileri faydalanmak için yaptıkları propagandaların etkenliğini düşünmek gerekmektedir. Halen köylerin çoğunda yeterince konut yapımı ustası bulunmamakta olup ihtiyaç karşısında ustalar genellikle şehirden veya şehre yakın büyük köylerden getirilmektedirler.

Yeni evlenen gençlerin hemen hepsine yeni bir konut yapmak gelenek halindedir. Böyle yeni yuva kuranlara "Yeni yaka" adı verilmektedir (Hacıbızlar, Tahtacı, Avunduk). Ekonomik olanaklar elverdiğince bu gelenek yerine getirilmekte bazı hallerde ise, baha konutuna veya avlusuna bir oda eklenerek yapılmaktadır. Böyle yeni kurulan bir yuvanın bir çok eşyaları hatta uzun zaman yiyebilecekleri gıda maddeleri hısm akraba, konum konğu ve köylüler tarafından yeni yuvaya hediye olarak getirilir. Öğretmen A. Yılmaz'ın yakın çevremizde bu konuyla ilgili olarak dediği bir yakmayı burada vermeyi uygun bulduk:

YENİ YAKA YAKMASI

Bildiklerim yeni yaka diyerek
Bize çanak çömlek, tabak verdiler
Bazı gelenler de şaka diyerek,
Tarhanayla hulgur kabak verdiler.
Arkadaşlar taktı bardak verdiler.
Kimi arkasına yüklenmiş odun
Kimi dükkânından getirmiş sabun
Kimi de doldurmuş torbasına un
Zengin olanlarda yatak verdiler.

Çatal, kaşık, bıçak, çömçe mi dedim
Yağ mı, gaz mı, dedim, lâmba mı dedim?
Çul çuval mı dedim, torba mı dedim?
Kazanla tencere kapak verdiler.

Yığıldı kahve, çay, şeker dolaba
Hele, tavuk piliç gelmez hesaba
Ev pazara döndü ben de kasaba
Koyun, inek, keçi, oğlak verdiler.
Yeni yaka Kemal düşünme derin
Zuğurluk hitti artık hem gül hem sevin
Bir tek at da, olsun yüreğin serin
Arkadaşlar taktı, bardak verdiler. (1)

Tuvaletler konutlar içerisinde yet almazlar. Aksi halde ailenin beketininin kaçacağına, konutta cin ve perilerin dolacağına inanılır.

1) A. Yılmaz, Tahtacılarda Gelenekler, s. 34-35.

Bu inançta dinsel etkenlerin ağırlığı söz konusudur. Buna karşın genç kuşaklar konut içersinde tuvaletlerin koku yapmamasın köylerde bol tu bulunmamasının bunda neden olduğunu ileri sürüyorlar. Son beş senedir büyük köylerde bazı konutlara bitişik, bazılarının tamamen içine girmiş olarak tuvalet yapıldığı görülmekte ise de bu oran çok düşüktür.

Yeni yapılan bir konutun bitiminde çatıya bayrak ve yeşil bir dal asılır. Bunun bir nedeni hısım akrabayı, köylüyü konutun bittiğinden haberdar etmek onlara görevlerini hatırlatmaktır. Bu bayrak ve yeşil dalı çatıda asılı görenler ilk önce konutu yapan ustalara hediyeler getirirler. Ustalar bu hediyeleri maniler söyleyerek alırlar ve konutun görünerek bir yerine asırlar. Konut sahibi de ustalara çeşitli hediye ve bahşişler verir. Bu seremoni sırasında söylenen tekerlemelerden birisi şöyledir:

Uzun makas sökülmesin
Taş duvardan dökülmesin
Ağa bahşiş verdi
Ağa bizi sevindirdi
Allah da onu sevindirsin
Bahşiş getiren de sağ olsun
Getirmiyen de sağ olsun
İlde getiren sağ olsun {1}

Yeni konuta taşınanlar yemek ve tatlı verirler. (Hemen bütün köylerde) Tayheli, Şahinler, Suneylidere, Kızıklı gibi köylerde mevlüt de mutlaka okutulur. Yeni yapılan konutlara genellikle cuma akşamları taşınılır. (Sarılar, Şarköy, Şahinler, Ağacık, Kızıklı, Tayheli, Sübeylidere)

Hidirellez günü, konutları oluşturanlar ve konut sahibi olmak isteyenler, güneş doğmadan kalkarak dere kenarlarında, su başlarında toprak ve taştan küçük konutlar yaparlar, bu sayede Tanrı yardım ederek konut sahibi olabileceklerine inanırlar. (Yunuslar, Şahinler, Tayheli, Ağacık, Tahtacı, Şarköy, Berezli)

1 Talatlı Köyünde, inşaat ustalığı yapmış İsmail Kuvatan dectemmiştir.

TEMELE İLE İLGİLİ ÂDET ve İNANMALAR:

Temel atımında en çok dikkat edilen husus konut yerinin iyi seçilmesi, genellikle cuma günü işe başlanması ve temele kan akıtılmasıdır.

Temel için arsa temizlenip hazırlanırken yılan çıkarsa uğurlu sayılır, islerin akın gideceğine inanılır. Bunun dışında uğurlu veya uğursuz sayılan bir olguya rastlamadık.

Temel kan akıtma hemen bütün köylerde vardır. Bunun için konut sahibinin maddi olanaklarına göre bir horoz, koç veya bir toklu kurban olarak kesilir, kanı temele akıtılır. Bu kurbanın etini genellikle konutu yapacak usta ve işçiler yerler. Kurban edilecek hayvanın erkek olması zorunludur. Bazı köylerde son yıllarda temele kurbanın kellesini koyma para ve demir parçaları atına da görülmektedir. Köylülerin söylediğine göre bu gelenek köy okullarının yapımında dışardan gelen ustalardan götürek yakın senelerde öğrenilmiş olup ancak bazı zengin aileler tarafından uygulanmaktadır. (Ağacık, Şahinler, Kızıklı)

Temel ilk taş konutun bir kögesinden başlamak köyü ile ailenin ileri gelen erkeği veya bazı sınık olmayan bir yaşlı dede, amca tarafından konulur. (Hemen bütün köylerde) Tahtacı da ise bu işi çokça zaman dede (köyün ileri gelen dini lideri) yapar. Temelle ilgili bunların dışında fazlaca görülen yaygın bir âdet veya inanç görülmemektedir.

KAPI ve EŞİKLE İLGİLİ ÂDET ve İNANMALAR:

En fazla âdet ve inanmaların söz konusu olduğu konut kısımlarından birisi kapı ve eşiklerdir. Dıştan içe gelecek her türlü etkilerin konuta gireceği ilk yer kapılardır. Bunun için helirli zaman ve durumlarda kapı ve eşik ile ilgili pek çok inanç ve âdetlere başvurulur. Bazan iyiliğin bereketin kapıdan girmesi için tedbir alınır. Ohür taraftan her türlü kötü kuvvet ve etkilere kapalı kalması için çalışılır. Halkın kültüründe kapının büyük yeri vardır.

Sabah ilk kalkan cümle kapısını (ana giriş kapısı) açar. (Ağacık, Yunuslar, Yaylacık, Kuyucak, Tahtacı) Çünkü inanca göre nasip etken dağılır, konut dolayısı ile aile bundan faydalanın nasibi bol

olsun düşüncesü yaygındır. Cümle kapısı sabah nekadar erken açılına okadar iyi olur kanısı vardır. (Hemen bütün köylerde)

Hidirellez günü kapıya çiçekler takılır ve gazel kokulu otlarla süslenir. Hızır uğraun konuta bereket getirsin, sağlık getirsin diye bu pratiğe baş vurulur. (Tahtacı, Kuyucak, Hacibozlar, Çamoba, Taylıeli, Şahinler)

Askere gidenlerin arkasından o gün cümle kapısı hiç kapanmaz. (Hemen bütün köyler) Aksi halde askere gidenin konutla dolayısı ile de ailesiyle ilişkilerinin kesileceğine inanılır.

Kapı üstlerine, mavi boncuk, ut nalı, ikiz badem, kaplumbağa kabuğu, sarmusak, domuz çalkağı (domuzun azı diği), delikli taş v.s. asılır. Bunlardan bazılarının konuttaki işlerin iyi gitmesini sağlıyacağına, konuta bereket getireceğine, çoğunun da konutu nazardan kötü kuvvetlerden cinlerin yerinden koruyacağına inanılır. (Bütün köylerde görölmektedir).

Cenazenin arkasından kapı akşama kadar açık bırakılır.

Fazla gök gürlediği şimşek çaktığı zamanlarda kapının arkasına bıçak sokulur. (Kuyualan, Hacibozlar, Yaylacık, Şahinler, Ağacık, Yabancılar, Çamtepe)

Eşik birçok kötü kuvvetlere zararlı nesnelere yataklık etmesi bakımından ilginçtir. "Eşik altı boş değildir" inancı pek yaygındır. Eşikler uğursuz sayılır. Üzerlerine oturulmaz. Oturanlar istifaya uğrar başına kötü işler gelir inancı vardır. (Bütün köylerde) Eşikte hiç kimse durdurulmaz. Dilenmek için gelenler bile bekletilmez ve oturtulmaz. Aksi halde konut nasibinin kesileceğine yokluk çekileceğine inanılır. (Çamtepe, Kuyumcu, Tahtacı, Yaylacık, Kuyualan, Yaylıeli, Yunuslar, Şahinler)

Eşiğe bıçakla vurulmaz, çentik açılmaz aksi halde konuttakilerin bozulanacağına kapıya alacaklıların geleceğine inanılır.

Bir ailenin huzurunu bozmak isteyenler o ailenin konutunun kapısına bilhassa eşiğine domuz yağı sürerler. Böylere aile fertleri arasına toğukluk gireceğine huzurun kaçacağına inanılır. (Yunuslar, Kızıklı, Kuyumcu, Ağacık, Yabancılar, Şahinler, Taylıeli, Kamgedik)

Eşik altında cinlerin bulunduğuna inanılır. Bunun için bilhassa geceleri eşiklere basmamaya dikkat edilir. (Şahinler, Ağacık, Kızıklı, Tayheli, Yabancılar, Çamoba, Hacıbozlar)

Gelin geldiğinde odasının eşğine ve kapısına bal ile yağ sürülür. (Hacıbozlar, Tayheli, Ağacık, Şahinler, Sarılar, Kızıklı, Tahtacı)

OCAK ve DAM ile İLGİLİ ADET ve İNANMALAR :

Ocağa her zaman bir kudret kaynağı gözü ile bakılmıştır. Kutsal sayılmaktadırlar, bu kutsallıkları altında ateşe verilen kutsallıktan ileri gelmektedir.

Ocaklar genellikle sabahleyin erkenden söpürülüp temizlenerek kulleri ayak altında olmayan bir yere dökülür. Çünkü buralar cinlerin doğa üstü bazı kuvvetlerin bulunduğu eylendiği yerler olarak kabul edilirler. Buralarda gezinilmemesine çocukların oynatılmamasına dikkat edilir. (Bütün köylerde)

Ocaklara su dökülmez. (Çallı, Hacıbozlar, Tahtacı, Yunuslar, Çamtepe, Ağacık, Kuyumcu)

Yeni gelin geldiğinde ocak başı ve ocak içi geline örtülür. (Tahtacı, Ağacık, Şahinler, Kızıklı)

Yarı yarıya odunlar tekrar kullanılmaz veya zorunluluk karşısında tersinden yakılırlar. (Şahinler, Ağacık, Çallı, Çamoba, Kızıklı)

Ocaktan başkalarına ateş verilmex. Hele araları iyi olmayan dargın kişilere kesinlikle ateş verilmex, aksi halde ateşi alan "Odunu aldım ocağın sonsun" diye beddua edecek olursa o ailenin başına büyük felâketler geleceğine, ocaklarının söneceğine inanılır. (Tahtacı, Çamoba, Tayheli, Sarılar, Kumgedik, Yaylaçık, Çamtepe)

Yeni yapılan bir konutun ocağı ile ilgili inanç ve pratikler çok önemlidir. Bu konutun ilk ateşi konutu yapanın baba ocağından getirilen ateş ile yakılır. Bu sırada yapılan ufak seremoniye ocak kazma (Tahtacı), ateş çıkarma veya ocak çıkarma adı verilmektedir. (Çamtepe, Hacıbozlar, Yaylaçık, Kuyucak)

Ocak kazma; Bu pratik Tahtacı'da şöyle yapılmaktadır:

Yeni yapılan konutun veya yeni evlilerin taşınacağı konutun ilk ateşi baba ocağından getirilir. Dede (dini lider, toplumun ileri ge-

len kişisi) yeni konutun ocağına kazma ile üç defa vurarak dua eder ve baba ocağından gelen ateşle ocakta ilk ateşi yakar. Dede yoksa bu işi baba veya bapı sınık olmayan bir akraba erkeği yakar. Böylece yeni ailenin baba ocağını devam ettirebileceğine inanılır. (Burada daima erkek tarafının baba ocağı söz konusudur). Yine Tahtacı'dan gurbete gidecek ayrı konut kurmamış erkek evlatlar baba ocağından alacağı ateşle avlunun bir köşesinde veya bir kıyıda basit bir ocak yapıp baba ocağından aldığı ateşle bu ocakta ateş yakarak ondan sonra gurbete çıkarlar. Aksi halde evladın ocak kuramayacağına, gurbet ellerde baba ocağını devam ettiremeyeceğine kendi toplumundan kopacağına inanılır.

Ocak yakımından sonra lokma dağıtılır. (Tahtacı, Çamtepe, Hacıbozlar)

Ateş Çıkarma; Yeni kurulan konutun ilk ocak ateşi erkek tarafının baba ocağından götürülür. İlk ateşi baba veya akraba erkeklerinden başı sınık olmayan birisi yakar. Kökende Tahtacı'da gördüğümüz ocak kazma inancının aynıdır fakat onun kadar teserrüatlı değildir. (Sarılar, Kumgedik, Yaylacık, Yuguslar, Kuyualan, Çamoba) Kızıklı'da bu inancın biraz daha değişik bir şekline rastlamaktayız. Şöyle ki, burada yeni kurulan ailenin ilk olarak ocak ateşini ve lambasını oğlanın babası yakar, kibriti ise gelin getirir.

Dışardan yannuş odunlar getirilip ocakta yakılmaz. (Çallı, Çamtepe, Kuyumcu, Sarılar, Hacıbozlar, Taylveli, Yunuslar)

Ocakla oynanmaz, ateş karıştırılmaz, çocukların oynamasına müsaade edilmez. (Hemen bütün köylerde)

Ocakta soğan kabuğu yakılmaz.

Ocağın sol tarafı babaya ve aile erkeklerinin en yaşlılarına aittir. Yani buraya oturmakta baba ve aile erkeklerine öncelik tanınır. (Çamtepe, Avuuduk, Çallı, Yaylacık) Çamtepe'de ocağın soluna baba köşesi adı verilir.

Dam veya bacada baykuş öterse uğursuz sayılır. (Hemen bütün köylerde) Dam veya bacada baykuş iki üç defa uzun uzun öterse nileden birinin öleceğine inanılır. (Ağacık, Yunuslar, Çamtepe, Kuyumcu, Şahinler, Kumgedik, Kuyucak, Şarköy)

Sela ile cuma vakti arasında (cuma namazı zamanı) mezarlıktan toprak alınır bir konutun damına atılırsa o konuttakilerin çok fazla uyuyacaklarına, uyusuk olacaklarına inanılır. (Yunuslar, Şahinler, Ağacık, Kızıklı, Sübeylidere, Şarköy, Borezli)

KONUTLARDA GEÇEN İŞLER, KULLANILAN ARAÇ GEREÇLER ve KORUMA ile İLGİLİ ÄDET VE İNANMALAR:

Konutların saçak altlarına, ön cephe duvarlarına mavi boncuk, nal, delikli taş, sarmusak, çeşitli hayvan kabukları, örülmüş buğday başakları asılır. (Bütün köylerde)

Şimşek çaktığı gök gürlediği zamanlarda konuttaki aynaların üstleri örtülür. Kapı arkasına bıçak saplanır. (Kuyualan, Sarılar, Kumgedik, Ağacık, Kızıklı, Çamtepe)

İnsan resimleri olan odada namaz kılınmaz veya namaz öncesi resimler ters çevrilir. (Kızıklı, Şarköy, Sübeylidere, Ağacık, Yunuslar, Şahinler, Taylıeli) Bu ädet şehre yakın köylerde daha çok dikkat edilen, dağ köylerinde ise fazla önemsenmeyen bir durumdadır.

Maşa ile oynamak, maşayı şaklatmak iyi sayılmaz, aksi halde kavga olacağına boğanma nedenlerinin doğacağına inanılır. (Ağacık, Yunuslar, Çamoba, Kuyualan, Yaylıeli, Sarılar)

Makas açık olarak bırakılmaz. Aksi halde dedikodu olur, düşmanların ağız açık kalıymış. (Hemen bütün köylerde)

Ayakkabılar ters bırakılmaz, ters düşenler düzeltilir. Yoksa işler ters gider iyi olmazmış. (Ağacık, Yunuslar, Şahinler, Taylıeli, Kızıklı, Avunduk, Borezli, Şarköy)

Sofrada kapk ağız yukarı doğru bırakılmaz. Kıtık olur misafir gelmezmiş. (Kızıklı, Şahinler, Tahtacı, Taylıeli, Yafancılar, Kuyumcu)

Sacayağı ocakta kurulu bırakılmaz mutlaka ters çevrilir veya baca içine asılır. Aksi halde üzerinde cinlerin yemek pipireceğine ailenin huzurunun kaçacağına, erkeğin karısını aldatarak başkaları ile ilişki kuracağına inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Konutta cenaze yıkanmaz. (Kumgedik) Cenaze için gelen konuklar uğurlanmazlar. (Hemen bütün köylerde)

Gün batımından sonra acı, soğan, ekşi, sirke, tuz, hamur ve maya gibi şeyler konuttan çıkarılmaz, üdünc verilmeyiz, zorunlu kalırsa üzerlerine ocaktan alınan bir kömür parçası konarak verilirler. Aksi halde bereketin kaçacağına iyi olmayacağına inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Cuma günleri konut süpürülmez, bazı işler yapılmaz, güneş battıktan sonra çamaşır toplanmaz, aksi halde çamaşırların giyenlerin sırtında zehir pençe olacağına inanılır. (Ağacık, Şahinler, Yabancılar, Şarköy, Yunuslar, Tayheli, Berezli)

Salı günleri yeni bir işe başlanmaz. Çarşamba geceleri iş yapılmaz. Gece tırnak kesilmez, aksi halde kesilen tırnakların yılan olacağına inanılır. Tırnaklar dışarı atılmaz duvar diplerine sokulur. (Hemen bütün köylerde)

Zifaf gecesi ve doğum esnasında konuttaki kapı ve pencereler dolaplar, kilitler, düğünler açılır. Aksi halde damadın kütleneceğine (Erkeklik görevini yerine getiremeyeceğine) doğumun kolay olmayacağına inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Baba konutu genellikle en küçük erkek evlada veya baba yanından ayrılmayarak ocağı tuttüren erkek evlada miras kalır. (Tahtacı, Sarılar, Ağacık, Kuyucak)

Konutta veya avluda sarı karnes çıkarırsa o yılın aile için bol ürünli bereketli bir yıl olacağına inanılır. (Hemen bütün Köylerde)

Sabah erken kalkan çocukların bereket getireceğine, eğilerek arkasına bakan veya emekliyen çocukların misafir getireceğine inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Askere gidenlerin o gün sırtından çıkan giysileri bir bohça yapılarak içine ekmek parçası ve birkaç kuruş para konularak konutun bir köşesine veya sandığın dibine bırakılır. Oğlan askerden gelinceye kadar bunlar böylece saklanır. Bu sayede askerde olanların nasibinin kesilmeyeceğine, ocak ile olan ilişkilerinin kopmayacağına inanılır. (Ağacık, Çallı, Tahtacı, Kuyumcu, Kızıklı, Çamtepe, Yunuslar, Hacıbozlar).

Askerde olanların gönderdikleri mektuplar konut içinde bir duvara çivilenirler. Gönderen askerden gelinceye kadar mektuplar burada asılı kalırlar. Hısm akraba ve yavuklular bunları okuyarak bilgi sahibi olurlar. (Çallı, Çamtepe, Çamoba, Kuyucak, Taylıeli, Tahtacı, Yunuslar, Kızıklı, Ağacık, Hacıbozlar, Kumgedik)

Geceleri ayak uçları kibleye doğru uzatılarak yatılmaz. (Yunuslar, Şahinler, Ağacık, Taylıeli, Kızıklı, Şarköy, Büreçli) Gün batımından sonra değış olmaz (Kapı önünde konuşulmaz) Aksi halde dedikodu olacağına, bereketin kaçacağına inanılır.

Yuznumaraya tükürmek, sümkürmek, buralarda konuşmak iyi sayılmaz. Zira yuznumaraların tekin yerler olmadığına, cinlerin şeytanların en çok buralarda bulunduğuna inanırlar. Aksi hareket edenlerin çarpılacağını, hasta olacağını kabul ederler. (Ağacık, Kızıklı, Yabancılar, Şarköy, Şahinler, Sübeylidere, Taylıeli)

Hıdırellez günü güneş doğmadan kalkılıp, otlar üstünden çiğ suları toplanır. Bu su konutların içine serpilir, mayalara karıştırılır. Böylece bereketin artacağına bolluk olacağına inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Arife ve haytam günleri erken kalkan dışardan bir testi su alarak konuta getirir. Bu suyun bereket getireceğine, işlerin su gibi akın olacağına inanılır. (Çamoba, Yabancılar, Kumgedik, Tahtacı Yunuslar)

Koyun, Keçi, at, inek gibi hayvanlar dışarıda kalırlar ve geri dönemezler ise bir ipe dua ile dokuz düğüm atılır konutun bir köşesine asılır. Böylece hayvanların nâsiplerinin kesilmeyeceğine, kurdun, çakalın, yırtıcı hayvanların ağızları kapanıp, onlara kötülük edemeyeceğine ailenin kendi hayvanlarına tekrar kavuşacağına inanılır. (Hemen bütün köylerde)

Doğumdan sonra eç ve göbek hağı konutun bir kıyasına sokulur dışarı atılmaz.

Çocuğu yaşamıyanların çocuklarına, yedi ayrı konuttan alınan parçalardan giysiler dikilerek giydirilirse bunların yapıacağına inanılır. (Ağacık, Sübeylidere, Kuyualan, Taylıeli, Tahtacı)

SONUÇ

Somut örnekleriyle görüldüğü gibi konut ile ilgili âdet ve inanmaların büyük çoğunluğu konut ve bilhassa konutta yaşayanların kötü etkenlerden, nazardan, cin, peri ve doğa üstü kuvvetlerden korunması ile ilgilidirler. Kökenlerinde az gelişmiş düzeneden dolayı beslenebilen, büyüsel işlemler ve hatil inançlarla doludurlar. Pek çoğu dinin yanlış değerlendirilip yorumlanması sayesinde onu kendilerine kılıf yapmışlardır. Dinde bunları pratikte kanatları altına alarak âdeta koruyuculuğunu yapmaktadır.

Âdet ve inanmalar bölgemizde bu yönleri ile konutları bilhassa fonksiyonel gelişmelerinde tutucu bir güç olarak görev yapmaktadırlar. Yine bu yönleri ile günlük yaşamı güçleştirmekte, yardımlaşma komşuluk gibi bazı görevlerin yerine getirilmesinde çeşitli zorluklar oluşturmaktadırlar. Bunların yanında hatil inançlardan uzak yaşamı koşullarında, yardımlaşma, imcece gibi geleneklerden kökenlenen âdet ve inanmalar ise (Örneği: Yeni Yaka Âdeti gibi) konutların yapımını, her ailemin bir konut sahibi olmasını yeni evlilerin ilk zamanlardaki geçimlerini büyük ölçüde kolaylaştıran toplum içinde kaynaşma ve bağı kuvvetlendiren etkenlikler taşımaktadırlar.

BİBLİYOGRAFYA

- Acıpayamalı, Orhan:** *Anadoluda Nazarla İlgili Bazı Âdet ve İnanmalar*. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi c. xx, sayı 1-2, 1963.
- : *Acıpayam Çeşmesinde Mescit ve Mescitlere İlgili Etnografik Araştırmalar*. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi c. XII, sayı 3-4, Ankara, 1954.
- : *Mescidin Etnografya ve Folklor ile İlgili Anket Soruları*. Antropoloji Dergisi c. 1 sayı 2, Ankara 1964.
- Balkır, A. Osman:** *Balıkesir Köylerinde Taft İşleri*, Kaynak c. 111, sayı 31, 1935.
- Erdentug, Nermin:** *Türkiye Türk Toplumlarında Kültürel Antropolojik (Etnolojik) İncelemeler*, Ankara 1972.
- Örnek, S. Veyls:** *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Savaşmalarıyla İlgili Hatil İnançları ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Yetkisi*, Ankara 1966.

—: *Anadolu folklorunda Ölümler*, Ankara 1971.

—: *100 Sorunda İnkılapta Dönüşüm, Bayan, Sanat, Efsane*, İstanbul 1971.

17. Eyüboğlu, Nâzım: *Yöresi ile Anadolu İnançları*, İstanbul 1974.

Özer, Kemal: *Malazgirt Halk Adet ve İnanmaları*, Balıkesir 1935.

Tanyu, Hilmet: *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara 1968.

Yılmaz, AA.: *Talimatlarında Gelenekler*, Ankara 1948.

Yörede Bilgilerine başvurduğumuz köylülerden birkaçı:

Yakup Berkman

Rahmi Tuncel

Melimet Terzioğlu

Ali Karataş

Mehmet Boldan

Mehmet Kocabıyık

Şevket Koç

Ayten Aydemir

İsmail Aydemir

Bayram Ebr

Mustafa Konur

Musa Dönmez

Hasan Yapar

Hasan Öztoprak

İsmail Mutlu

Veli Öztoprak

Mustafa Ürkmez

Murat Mutlu

Senem Mutlu

Kemal Mutlu

Senem Yapar

Ali Duzlu

Zühre Yüksel

Hatice Zeybek

Gülsum Çiçek

Abidin Ayyıldız

Hacer Tuncel

Etem Tuncel

Mustafa Kurt

Şerif Ali Gündoğdu

Pembe Gündoğdu

Ece Gökçe

Fatma Gökçe

Aslan Dede

Nazmiye Gedik

Emine Şen

Mehmet Şen

Sermet Sürek

Necip Ozuç

Halime Aydoğan

Hinmet Aydoğan

Hüseyin Sarı

Sayit Işık

Talip Karaaslan

Osman Yavaş

Nevzet Çomak

Ali Osman Çomak

Ramazan Budak

Mehmet Kulp

Ali Tuna

Osman Cihan

Osman Kayaçık